

تحلیل سلسله مراتبی برای تصمیم گیری در بهبود اجرای حقوق محیط زیست در ایران

سید محمدعلی رئیس السادات

کارشناس فقه و حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز

Ali.rst86@Gmail.com

چکیده

توسعه تکنولوژی و افزایش جمعیت کره زمین موجب تخریب و آلودگی شدید محیط زیست شده است، به طوری که یکی از مهم ترین مباحث روز جهان، پیشگیری و مبارزه با آلودگی محیط زیست می باشد. در این تحقیق با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی مهمترین عوامل برای بهبود رعایت حقوق محیط زیست بررسی شده است. در پرسشنامه توزیع شده در بین خبرگان و شناسایی ۱۰ مورد از مشکلات اجرای حقوق محیط زیست در ایران ۵ مورد به ترتیب اهمیت را می توان بهبود قوانین بازدارنده، بهبود قوانین حقوق محیط زیست بین المللی، تبلیغ رعایت حقوق محیط زیست، افزایش آشنایی شهروندان و آگاه سازی آن ها و افزایش بودجه ها بر رعایت حقوق و استانداردهای لازم محیط زیست نام برد.

واژه‌های کلیدی: حقوق محیط زیست، ایران، بهبود، سلسله مراتبی



کنفرانس بین المللی مدیریت
اقتصاد و علوم انسانی
با رویکرد اقتصاد مقاومتی، اشتغال و تولید
International Conference on Management, Economics and Humanities
approach resistive economy, employment and production

کنفرانس بین المللی

مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی

مقدمه

حقوق محیط زیست بعنوان یک «سیستم حقوقی منسجم» پس از ظهور در دهه های پایانی قرن بیستم، به سرعت شکل گرفت که می توان آنرا حاصل دگردیسی عمیق در مفاهیم و نوع نگاه و برخورد انسان با طبیعت و محیط زیست یافت. واقعیت‌های مبتنی بر این تصور، کم کم تصویب اسنادی را ضروری ساخت تا به حمایت بیشتر و مطلوبتر از محیط زیست برخیزند. بر این اساس جریان قانونگذاری در این حوزه با گذشت زمان و همزمان با رشد آهنگ سریع تخریب محیط زیست، شتاب روز افزون به خود گرفت. توسعه تکنولوژی و افزایش جمعیت کره زمین موجب تخریب و آلودگی شدید محیط زیست شده است، به طوری که یکی از مهم ترین مباحث روز جهان، پیشگیری و مبارزه با آلودگی محیط زیست می باشد [4-2]. در این تحقیق با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی مهمترین عوامل عدم رعایت حقوق محیط زیست بررسی شده است.

روش تحقیق

در علم تصمیم گیری که در آن انتخاب یک راهکار از بین راهکارهای موجود و یا اولویت بندی راهکارها مطرح است، چند سالی است که روشهای "تصمیم گیری با شاخص های چند گانه" «MADM» جای خود را باز کرده اند. از این میان روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP) بیش از سایر روشها در علم مدیریت مورد استفاده قرار گرفته است. فرایند تحلیل سلسله مراتبی یکی از معروفترین فنون تصمیم گیری چند منظوره است که اولین بار توسط توماس ال. ساعتی عراقی الاصل در دهه ۱۹۷۰ ابداع گردید. فرایند تحلیل سلسله مراتبی منعکس کننده رفتار طبیعی و تفکر انسانی است. این تکنیک، مسائل پیچیده را بر اساس آثار متقابل آنها مورد بررسی قرار می دهد و آنها را به شکلی ساده تبدیل کرده به حل آن می پردازد.

فرایند تحلیل سلسله مراتبی یکی از جامع ترین سیستم های طراحی شده برای تصمیم گیری با معیار های چند گانه است زیرا این تکنیک امکان فرموله کردن مسئله را به صورت سلسله مراتبی فراهم می کند و همچنین امکان در نظر گرفتن معیار های مختلف کمی و کیفی را در مسئله دارد این فرایند گزینه های مختلف را در تصمیم گیری دخالت داده و امکان تحلیل حساسیت روی معیار ها و زیر معیار ها را دارد، علاوه بر این بر مبنای مقایسه ی زوجی بنا نهاده شده که قضاوت و محاسبات را تسهیل می نماید، همچنین میزان سازگاری و نا سازگاری تصمیم را نشان می دهد که از مزایای ممتاز این تکنیک در تصمیم گیری چند معیاره می باشد. توماس ساعتی چهار اصل زیر را به عنوان اصول فرایند تحلیل سلسله مراتبی بیان نموده و کلیه محاسبات، قوانین و مقررات را بر این اصول بنا نهاده است. این اصول عبارتند از:

شرط معکوسی: اگر ترجیح عنصر A بر عنصر B برابر n باشد، ترجیح عنصر B بر عنصر A برابر $\frac{1}{n}$ خواهد بود.

اصل همگنی: عنصر A با عنصر B باید همگن و قابل مقایسه باشند. به بیان دیگر برتری عنصر A بر عنصر B نمی تواند بی نهایت یا صفر باشد.

وابستگی: هر عنصر سلسله مراتبی به عنصر سطح بالاتر خود می تواند وابسته باشد و به صورت خطی این وابستگی تا بالاترین سطح می تواند ادامه داشته باشد.

انتظارات ۱: هرگاه تغییری در ساختمان سلسله مراتبی رخ دهد پروسه ارزیابی باید مجدداً انجام گیرد.

نوع مقایسه زوجی ما بین معیارها و زیر معیارها به صورت خطی بوده و به عنوان مثال اگر ترجیح عنصر A بر عنصر B همواره برابر n باشد ترجیح عنصر B بر عنصر A همواره برابر $\frac{1}{n}$ خواهد بود در حالیکه در سطوح مختلف از عنصر A مطلوبیت عنصر B دستخوش تغییر است و در این تحقیق سعی شده که بر اساس تئوری مطلوبیت که یکی از پر کاربرد ترین تئوری ها در علم اقتصاد می باشد مقایسه ای دقیق تر ما بین معیار ها و زیر معیار ها انجام پذیرد و وزن نسبی هر یک از معیارها با استفاده از تابع مطلوبیت بین هر دو معیار بدست می آید.

جدول ۱: ارزش گذاری شاخص‌ها نسبت به هم

ارزش ترجیحی	وضعیت مقایسه I نسبت به J	توضیح
۱	اهمیت برابر	گزینه یا شاخص I نسبت به J اهمیت برابر دارند و با ارجحیتی نسبت به هم ندارند.
۳	نسبتاً مهمتر	گزینه یا شاخص I نسبت به J کمی مهمتر است.
۵	مهمتر	گزینه یا شاخص I نسبت به J مهمتر است.
۷	خیلی مهمتر	گزینه یا شاخص I دارای ارجحیت خیلی بیشتری از J است.
۹	کاملاً مهم	گزینه یا شاخص I نسبت به J مطلقاً مهمتر و قابل مقایسه با J نیست.
۲ و ۴ و ۸ و ۱۰		ارزش های میانی بین ارزشهای ترجیحی را نشان می‌دهد مثلاً ۸، بیانگر اهمیتی زیادتر از ۷ و پایین‌تر از ۹ برای I است.

هر یک از معیارها با استفاده از تابع مطلوبیت بین هر دو معیار بدست می‌آید [1].

یافته‌ها

بطور کلی برای تصمیم‌گیری به کمک فرایند AHP گام‌های زیر طی می‌شود:

۱. مشخص نمودن هدف، معیارها، و گزینه‌ها
 ۲. تعیین ارتباط اجزاء و تشکیل ساختار سلسله مراتبی
 ۳. محاسبه وزن هر یک از معیارها در ارتباط با هدف و وزن گزینه‌ها در ارتباط با معیارها وزن نسبی
 ۴. محاسبه وزن نهایی هر یک از گزینه‌ها در ارتباط با هدف به کمک ضرب زنجیره وزن‌ها از گزینه تا هدف
 ۵. رتبه بندی معیارها و گزینه‌ها در ارتباط با هدف
- جدول ۲ خروجی های وزن هر معیار را نشان میدهد.

جدول ۲: خروجی های وزن هر معیار

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1		SR-1	SR-2	SR-3	SR-4	SR-5	SR-6	SR-7	SR-8	SR-9
2	SR-1	1	8	1/5	3	1	2	2	3	1
3	SR-2	1/8	1	1/5	1/7	1/7	1/7	1/7	1/9	1/9
4	SR-3	5	5	1	1	2	1	3	1	1
5	SR-4	1/3	7	1	1	1/2	1/2	3	1/2	1
6	SR-5	1	7	1/2	2	1	3	3	1	1/3
7	SR-6	1/2	7	1	2	1/3	1	1/3	1	1
8	SR-7	1/2	7	1/3	1/3	1/3	3	1	3	2
9	SR-8	1/3	9	1	2	1	1	1/3	1	1/6
10	SR-9	1	9	1	1	3	1	1/2	6	1

در پرسشنامه توزیع شده در بین خبرگان و شناسایی ۱۰ مورد از مشکلات اجرای حقوق محیط زیست در ایران ۵ مورد به ترتیب اهمیت به صورت زیر است:

- بهبود قوانین بازدارنده
- بهبود قوانین حقوق محیط زیست بین المللی
- تبلیغ رعایت حقوق محیط زیست
- افزایش آشنایی شهروندان و آگاه سازی آن ها
- افزایش بودجه ها بر رعایت حقوق و استانداردهای لازم محیط زیست

بحث و نتیجه گیری

توسعه تکنولوژی و افزایش جمعیت کره زمین موجب تخریب و آلودگی شدید محیط زیست شده است، به طوری که یکی از مهم ترین مباحث روز جهان، پیشگیری و مبارزه با آلودگی محیط زیست می باشد. در پرسشنامه توزیع شده در بین خبرگان و شناسایی ۱۰ مورد از مشکلات اجرای حقوق محیط زیست در ایران ۵ مورد به ترتیب اهمیت به صورت زیر است:

- بهبود قوانین بازدارنده
- بهبود قوانین حقوق محیط زیست بین المللی
- تبلیغ رعایت حقوق محیط زیست
- افزایش آشنایی شهروندان و آگاه سازی آن ها
- افزایش بودجه ها بر رعایت حقوق و استانداردهای لازم محیط زیست

منابع

- [۱] قدسی پور، حسین، "فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP)"، انتشارات دانشگاه امیر کبیر، اول، تهران، ۱۳۸۰.
- [2] Delmas.J (1973). Tous les problems juridiques des pollutions et nuisance industrielles . Encyclopdie delmas pour la vie des Affaires.
- [3]Institute francais de L.m environnement (2006). I environnement en france ifen . sur la site.www.environment.gouver.fr/IMG/pdf/syanthess/REF. pdf.
- [4]I amarque. Jean. (1998). Code de I environnement. Dalloz. Paris.
- [5]Prieur. Miechef. (2001) Droit de I environnement. Dalloz. Paris
- [6]Roche. Cathrine (2001). Driot de I environnement. Galino editenr paris.
- [7]Y ves. Mayad. (2005). Code penal. Dalloz. Paris.